

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розглянуто та проаналізовано особливості організації начального процесу з української мови у вищих технічних навчальних закладах, зокрема проблеми впровадження проектної методики. Охарактеризовано основні етапи організації проектного навчання, а також мовні проблеми, з якими стикаються студенти технічних вузів.

Ключові слова: проект, проектна методика, інтеграція, особистісно-діяльнісний підхід, міжпредметні зв'язки.

Рассмотрены и проанализированы особенности организации учебного процесса по украинскому языку в высших технических учебных заведениях, а именно проблема внедрения проектной методики. Охарактеризованы основные этапы организации проектного обучения, а также языковые проблемы, с которыми сталкиваются студенты технических вузов.

Ключевые слова: проект, проектная методика, интеграция, личностно-ориентированный подход, межпредметные связи.

The article deals with the study and analysis of the features of organization of academic process at higher technical educational institutions, namely the problem of the implementation of the project methodology. The author describes the basic stages of the organization of the projects, and language problems, faced by students of technical universities.

Keywords: project, project methodology, integration, personality-oriented approach, interdisciplinary communication.

Необхідність створення єдиного європейського освітньо-наукового простору, що зумовлюється інтернаціоналізацією освіти, стрімким зростанням конкуренції освітніх послуг, підвищенням вимог до якості професійної освіти, призвела до кардинального переформування вітчизняної навчально-освітньої системи. Впровадження Болонського процесу на пострадянському просторі спричинило переосмислення уявлень про вищу освіту загалом, що передбачає не тільки зміни у законодавстві, а й докорінне перетворення самого освітнього процесу та ставлення до нього.

У наш час пріоритетними напрямками державної політики стосовно розвитку освіти в Україні, як зазначено у Національній доктрині розвитку освіти, є особистісна орієнтація освіти; формування національних та загальнолюдських цінностей; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів; органічне поєднання освіти і науки; розширення україномовного простору тощо [7].

Сучасне життя ставить перед викладачами української мови жорсткі вимоги: не тільки навчати студентів мові, а й формувати всебічно розвинену особистість саме засобами навчальної дисципліни. Перехід від технократичної до гуманістичної наукової парадигми, як відомо, зумовлює суб'єктно-суб'єктну схему спілкування на заняттях. Це передбачає те, що студент має виступати як активний суб'єкт навчальної діяльності, якою повинен керувати викладач. На даний момент

перед викладачем гостро постає проблема організації навчального процесу таким чином, щоб він міг максимально ефективно реалізувати особистісно-діяльнісний підхід, який передбачає врахування усіх індивідуально-психологічних особливостей студентів, їх гармонійний розвиток, що і зумовлює *актуальність* обраної теми. У зв'язку з актуальністю визначено *мету* дослідження – узагальнення існуючого досвіду та характеристика проектної методики під час викладання української мови у вищих технічних навчальних закладах.

Говорячи про необхідність формування всебічно розвиненої особистості та про розвиток мовленнєвої культури висококваліфікованих фахівців, слід пам'ятати, що мова здатна до інтеграції з будь-яким навчальним предметом та видом діяльності, оскільки вона одночасно виступає засобом спілкування та засобом передачі інформації, що, в свою чергу, сприяє реалізації одразу декількох завдань, які висуває перед нами держава.

Дослідження явища інтеграції, яке є надзвичайно актуальним та затребуваним у навчанні в наш час, знаходить своє відображення у працях таких вчених, як І. Зверєв, П. Гальперин, В. Давидов, В. Максимов та ін. Дефініція «інтеграція» (від лат. «integer», тобто «цілий») вживається на позначення створення нерозривно зв'язаного, єдиного цілого. Інтегративний підхід дозволяє створити цілісне уявлення про предмети та явища об'єктивної дійсності. На цій особливості принципів інтеграції акцентує увагу і Т. Мухласва, стверджуючи, що поняття інтеграції розглядається і в межах теорії систем, де позначає стан зв'язності окремих диференційованих частин у ціле, а також процес, який призводить до такого стану [4, с. 125].

Інтеграція на рівні змісту навчання передбачає проникнення елементів різних галузей наук в іншу, наприклад, проблеми із галузі екології, економіки, хімічної або металургійної промисловості можуть розглядатися студентами відповідних спеціальностей саме на занятті з української мови, що сприяє виникненню цілісної уяви про навчання, а студенти, поряд із вивченням тем зі своєї спеціальності, тренують або вдосконалюють свої знання з мови. Отже, кожен студент у даному випадку може продемонструвати свій фоновий рівень знань, поповнити та розширити власний світогляд, одночасно вдосконалюючи навички володіння українською мовою.

Особливо гостро питання розвитку комунікативних навичок студентів на заняттях з української мови постає у східному регіоні України, оскільки більшість населення спілкується переважно російською мовою та надає перевагу російськомовним засобам масової інформації, що суттєво впливає на загальний рівень мовної грамотності.

Як свідчить практика, особистісно-діяльнісний підхід та принципи інтегративного навчання ефективно реалізуються під час організації викладачем проектної роботи студентів. У методиці викладання мови загальноприйнятою є думка про те, що проектна методика – це педагогічна технологія, яка зорієнтована на застосування фактичних знань та їх здобуття шляхом самоорганізації та самоосвіти студентів.

Розробкою методів проектів одними із перших почали займатися американські педагоги Дж. Дьюї, У. Кілпатрик, Е. Коллінгс, які основну мету проектів визначали як надання студентіві можливості самостійного надбання знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які потребують інтеграції знань із різних галузей науки. Основний принцип навчального процесу експлікувався у словах «все із життя, все для життя». Вже на початку ХХ століття метод проектів привернув увагу С. Шацького, Є. Полат, М. Бухаркіної, М. Крупеніної,

Б. Ігнат'єва та ін., праці яких експлікували ідеї необхідності нерозривного зв'язку навчання та трудової діяльності.

Метод проектів спрямований на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, парну, групову) та передбачає вирішення певної проблеми, що зумовлює використання сукупності різноманітних методів та засобів навчання, а також необхідність вміти застосовувати знання із різних галузей науки, техніки тощо. Як педагогічну технологію метод проектів можна розглядати як сукупність дослідницьких, пошукових та проблемних методів.

Найбільш повну класифікацію проектів представляє Є. Полат:

1. За методом, який домінує у проекті: дослідницькі, творчі, інформаційні, практико-орієнтовані, пригодницькі або ігрові.
2. За характером координування проектів: з неприхованою координацією, з прихованою координацією.
3. За характером контактів: внутрішні (регіональні), міжнародні.
4. За кількістю учасників: індивідуальні, парні, групові.
5. За тривалістю проведення: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові [5].

Проекти, які призначені для вивчення мови, мають певні особливості, серед яких слід виділити такі:

1. Використання мови у ситуаціях, які є максимально наближеними до умов реального спілкування.
2. Акцент на самостійній роботі студентів.
3. Вибір теми, яка викликає інтерес у студентів та безпосередньо пов'язана з умовами, в яких виконується проект.
4. Вибір мовного матеріалу, видів завдань та організація послідовності роботи відповідно до теми та мети проекту.
5. Пред'явлення результату.

Організація проектного методу передбачає виділення певних етапів роботи, першим з яких виступає визначення теми проекту. Залежно від того, яку спеціальність опановують студенти, будуть варіюватися і теми проектної роботи. Наприклад, це може бути проблема створення очисних споруд на металургійних підприємствах, модернізація шахтного обладнання або створення альтернативних джерел енергії. Після того як студенти чітко визначили тему, слід переходити до формулювання мети для того, щоб суб'єкт навчання міг усвідомлювати, якими методами йому доречно керуватися, яку структуру буде мати наукова робота, зміг сформулювати план досягнення зазначеної мети. Оскільки виконання проектної роботи здійснюється на заняттях з мови, то викладач має окреслити студентів необхідний для роботи мовний матеріал та залежно від обраної форми демонстрації кінцевого результату дати певні рекомендації.

Викладач має націлити студента на коректне пред'явлення результатів науково-дослідної роботи, спрогнозувати та попередити можливі мовленнєві помилки. Слід звернути увагу студентів на те, що промова має починатися із формулювання ідеї, основні моменти якої будуть глибоко аналізуватися та розвиватися у процесі виступу. Доречним буде вживання у мовленні цитат авторитетних особистостей, які нададуть промові аргументованості, важливим фактором є встановлення контакту з аудиторією та використання техніки заочної форми діалогу (актуалізується за допомогою таких словосполучень, як *«я звертав увагу»*, *«ми розглядали»*, *«ми вивчали»*, *«ми проаналізували»*) тощо. Проте найважливішим моментом під час підготовки до презентації отриманих результатів є робота над підвищенням культури усного та писемного мовлення.

Наступним етапом є збирання матеріалу з теми, при цьому студенти можуть використовувати Інтернет-джерела, працювати у бібліотеках, вивчаючи досвід вітчизняних та зарубіжних науковців, під час пошукової роботи бажано використовувати оригінальні іншомовні джерела, звертатися до власного досвіду та спостережень, проводити дослідження та експерименти, спілкуватися із викладачами-предметниками, регулярно відвідувати консультації, обговорювати поставлену проблему у групах. Викладач на даному етапі має контролювати роботу студентів, звертати їхню увагу на мовні недоліки, сприяти їх подоланню.

На той момент, коли студенти зібрали необхідну кількість інформації, слід провести її аналіз, для того щоб переконатися, що зібраний матеріал повністю відповідає темі проекту та спрямований на реалізацію зазначеної мети. На етапі підготовки до презентації учасники проекту мають обрати найбільш оптимальний варіант демонстрації результатів. Залежно від теми будуть різнитися і форми реалізації, це може бути виставка, яку відвідають студенти усього курсу, відеофільм, газета, міні-конференція, колоквиум, ток-шоу тощо. Для більшої виразності студенти можуть використовувати музичний супровід, різноманітні наочності, запрошувати на обговорення теми спеціалістів із певної галузі знань, малювати кросворди на засвоєння відповідної теми. Заключним етапом проектної роботи є оцінювання, яке передбачає обов'язкове обговорення представленого, та контроль засвоєння мовного матеріалу, який може здійснюватися у формі тестів або написання резюме, відгуків, рецензій. За результатами обговорення презентації, аналізом активності студентів та за результатами мовного контролю викладач має визначитися з підсумковою оцінкою.

Важливим моментом після етапу презентації є аналіз мовних помилок. Доречним є також заздалегідь націлити студентів разом із викладачем занотовувати помилки, які актуалізувалися у мовленні студентів.

До найбільш розповсюджених типів помилок слід віднести неточності значення слів під час перекладу. Так, користуючись електронними перекладачами, нерідко студенти, замість *«тепловий котел»* вживають словосполучення *«тепловий казан»*, замість *«брак деталей»* – *«шлюб деталей»* тощо.

Поширені лексико-семантичні помилки такого типу: *«для більшої достовірності результатів нам треба числові дані»* – замість *«для більшої достовірності результатів нам потрібні числові дані»*.

Помилки також спостерігаються під час узгодження числівника з іменником: *три професора* (замість *«три професори»*), *два крана* (замість *«два крани»*) тощо.

Некоректними у мовленні студентів нерідко є закінчення іменників чоловічого роду у родовому відмінку однини. Так, замість *«радіуса»* (термін іншомовного походження) – *«радіусу»*, замість *«університету»* (назви закладів, установ та організацій) – *«університета»*, замість *«метра»* (міри довжини) – *«метру»*, замість *«квартету»* (збірне поняття) – *«квартета»*, замість *«анода»* (термін іншомовного походження) – *«аноду»*, замість *«вівторка»* (назви днів тижня) – *«вівторку»* тощо.

Труднощі виникають і під час утворення ступенів порівняння прикметників. Так, замість *«найбільш довгий»* – *«найбільш довший»*, або замість *«найнеобхідніший»* – *«самий необхідний»*.

До найтипівіших помилок також слід віднести некоректне вживання прийменників та проблеми перекладу прийменникових конструкцій з російської мови на українську. Так, замість *«через хворобу»* – *«завдяки хворобі»*, замість *«згідно з законом»* – *«згідно закону»*, *«у порівнянні з»* – замість *«порівняно з»*.

Проблеми у студентів також виникають під час оформлення категорії роду іменників. Наприклад, замість «*науковий ступінь*» зустрічаємо «*наукова ступінь*», замість «*довга путь*» – «*довгий путь*».

До типових помилок слід віднести неправильне дієвідмінювання дієслів: «*пишають*» – замість «*пишуть*», «*креслюють*» – замість «*креслять*», «*кажуть*» – замість «*кажуть*».

Поширеними є помилки в узгодженні та керуванні. Так, замість «*наш викладач має науковий ступінь кандидата технічних наук*» – «*наша викладач має наукову ступінь кандидата технічних наук*»; замість «*навчання мови*» зустрічаємо «*навчання мові*» і т. п.

Всі ці та багато інших помилок обов'язково мають аналізуватися викладачем та студентами під час підготовки до репрезентації проектів, а також після виступу студентів.

Загалом проектна методика сприяє тому, що у студентів формується наполегливість, відповідальність та самостійність під час вирішення творчих завдань, розвиваються навички планування власної діяльності та колективної роботи. Як відомо, на сучасному етапі реформування освіти та переходу до Болонської системи самостійність виступає як одна з головних якостей сучасної людини. Самостійна робота, як правило, спонукає до творчості, ініціативності та має активний характер, спонукає до пошуку креативних рішень та цілеспрямованої діяльності. Всі навички допоможуть майбутнім фахівцям у подальшій професійній діяльності.

Проектна робота сприяє тому, що під час її реалізації у студентів розвивається цілий комплекс вмінь та навичок. По-перше, студенти вчаться спілкуватися, коректно оформлювати та висловлювати свої думки, доводити власну точку зору, вести конструктивний діалог, по-друге, набувають навичок проблемно-пошукової роботи, яка обов'язково стане у пригоді під час розв'язання професійних та життєвих проблем, по-третє, рефлексивні навички, які допомагають аналізувати матеріал та накопичені знання.

Важливим є також те, що проектна методика допомагає створити цілісну картину навчального процесу та стимулює студента не тільки до опанування предметів з фаху, але й до вивчення мови.

Зміст та форма організації навчання будуть результативними для різних студентів лише за умови врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, на що й спрямована проектна методика. Щозаняття завдання мають пропонуватися з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента, бо кожна молода людина – це неповторна особистість, яка має відмінні від інших інтелектуальні здібності, рівень фонових знань. Студент може бути аудіалом, візуалом або кінестетиком, у кожного – різний рівень розвинутої образного та логічного мислення. Якщо не враховувати цих факторів, результативність освітнього процесу значно знизиться.

Таким чином, метою організації процесу навчання має бути не тільки засвоєння знань, а й забезпечення кожному студенту сприятливих умов для максимального розвитку його нахилів, здібностей, задоволення інтересів та пізнавальних потреб під час засвоєння ним знань. Виходячи з цього, викладач має пропонувати завдання так, щоб і слабкі студенти постійно вдосконалювали свої здібності, нахили, максимально успішно засвоювали зміст навчання.

Отже, досліджуючи проблему використання новітніх технологій на заняттях з української мови, реалізацію міжпредметних зв'язків та особистісно-діяльнісного підходу на заняттях, що є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу, можна зробити висновки про те, що на даний момент у методиці викладання української мови є спроби розробити та класифікувати форми реалі-

зації навчального процесу таким чином, щоб вони максимально ефективно були спрямовані на розвиток гармонійної особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей. Але перспективним вважаємо глибоке вивчення та розробку чітких та конкретних методичних вказівок та рекомендацій щодо проведення та впровадження у життя існуючих методик зважаючи на особливості професійної підготовки студентів.

Бібліографічні посилання

1. **Бим И. Л.** Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 11–15.
2. **Зеня Л. Я.** О разработке интегрированного курса для углубленного изучения иностранного языка / Л. Я. Зеня // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 2. – С. 38–48.
3. **Коллингс Е.** Опыт работы американской школы по методу проектов / Е. Коллингс. – М., 1926.
4. **Мухлаева Т. В.** Освоение методологических основ интеграции содержания образования как условие профессионального роста учителя : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. В. Мухлаева. – СПб., 1996. – 222 с.
5. **Полат Е. С.** Метод проектов на уроках иностранного языка / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – №№ 2, 3. – С. 22–27.
6. **Ступницкая М. А.** Что такое учебный проект? / М. А. Ступницкая. – М. : Первое сентября, 2010. – 44 с.
7. «Про Національну доктрину розвитку освіти» : Указ № 347 / 2002-ВР від 17 квітня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – Ст. 860.
8. **Щукин А. Н.** Обучение иностранным языкам: теория и практика для преподавателей и студентов / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2004. – 416 с.

Надійшла до редколегії 25.02.13